

GIERZWALUWEN Bulletin

Jaargang 18, nummer 2 november 2019

Gierzwaluwen Bulletin is het informatieblad van de vereniging Gierzwaluwbescherming Nederland (GBN) en verschijnt 2 maal per jaar voor leden en donateurs. *Overname van artikelen en illustraties in overleg met de redactie.*

Redactie Marleen Andriessen, Astrid van den Broek, Miriam Miedema, redactie@gierzwaluwbescherming.nl
Kopij is altijd welkom, liefst voorzien van hoge resolutie beeldmateriaal, maximaal 500 woorden per artikel.

Sluitingsdata kopij

Voorjaarsnummer 1 april 2020

Najaarsnummer 1 oktober 2020

Vormgeving Sonja Kamer - DsignKamer

ISSN: 1569-3635

Bestuur Gierzwaluwbescherming Nederland

Rick Wortelboer (voorzitter)

voorzitter@gierzwaluwbescherming.nl

Aanspreekpunt voor bouwtechnische zaken, plaatsen van nestkasten en voorlichtingsmaterialen

Margreet Bloemers (secretaris)

Secretaris@gierzwaluwbescherming.nl

Aanspreekpunt voor het secretariaat en projectfonds

Kevin Collins (penningmeester)

penningmeester@gierzwaluwbescherming.nl

Aanspreekpunt voor contributies, financiën en ledenadministratie

Ilse de Bruin (algemeen bestuurslid)

ilsedebruin@gmail.com

Adressen

Voorzitter: Rick Wortelboer, Antillenweg 14, 6242TB

Nijmegen, telefoon 06 37300092

Secretaris: Margreet Bloemers, Bonaireplein 19, 1058XA, Amsterdam, telefoon 0206120752

Penningmeester: Kevin Collins, Reijgershoftehoek 17, 7546KB, Enschede

Het Gierzwaluwenbulletin houdt u als lid en als belangstellende voor de gierzwaluw graag op de hoogte van recente ontwikkelingen binnen de vereniging, nieuws vanuit de lokale werkgroepen, onderzoek naar gierzwaluwen, technische innovaties op het gebied van nestgelegenheid voor gierzwaluwen en andere voor ons relevante ontwikkelingen. Het Bulletin is daarmee een praktische vraagbaak voor iedereen die begaan is met gierzwaluwen.

Het redactiewerk geeft een goed overzicht van wat er speelt binnen de vereniging en in de wereld van de gierzwaluwen. Wilt u hier een actieve bijdrage aan leveren? We zijn op zoek naar nieuwe redactieleden die het leuk vinden om twee keer per jaar het Bulletin samen te stellen en te redigeren.

Mocht u belangstelling hebben, geef dan een seintje aan het bestuur van de vereniging! Er is een taakomschrijving beschikbaar, mocht u het leuk vinden om u te oriënteren op wat de redactie van het Bulletin precies doet. Meer informatie bij secretaris@gierzwaluwbescherming.nl of voorzitter@gierzwaluwbescherming.nl

De Redactie

De foto is gemaakt door Inger Lund uit Denemarken en was gedeeld met alle leden van het internationale forum SMS Worldwide via Edward Mayer uit Londen. Ik vond het meteen een geweldige foto omdat je zomaar op het verkeerde been gezet kan worden. Pas als je goed kijkt zie je dat de gierzwaluw van een nestkast wegvliegt en niet door een opening in een muur naar buiten vliegt. De kast is ook niet een echte gierzwaluwkast maar een spreuwenkast. Desondanks wordt hij al jaren succesvol gebruikt door gierzwaluwen. Inger is geen professioneel fotograaf maar is zeer geïnteresseerd in alle mogelijke insecten. De bij heeft haar grootste belangstelling. De foto die zij maakte was min of meer per ongeluk.

Marleen Andriessen

Van de redactie	2
Van het bestuur	3
ALV juni 2019 en september 2019	4/5
Algemeen Nieuws	5
Regionieuws	12
Buitenlands nieuws	18
Recente onderzoeken en artikelen	21
Bij Kunst en Vliegwerk	22
Korte berichten	22
Mededelingen / Oproepen	23
Ledenmutaties / Lid worden	23
Vertegenwoordigers	23

Een nieuwe start...

Nadat in juni de vereniging zonder voorzitter en secretaris kwam te zitten, volgde er in september een extra ledenvergadering om te zien of de vereniging nog levensvatbaar was. Een drietal personen, waaronder ondergetekende, heeft zich opgeworpen om te proberen het komende driekwart jaar de vereniging weer bruisend te krijgen. Er is op de ledenvergadering al gediscussieerd over hoe dat zou kunnen. Binnenkort is de eerste bestuursvergadering en daar zullen we het er verder over hebben. Daarna zullen jullie snel merken wat de ideeën en plannen zijn. Het bestuur is er immers niet voor zichzelf maar het is er wel om jullie bij jullie activiteiten waar mogelijk te ondersteunen. En nieuwe ideeën zijn altijd welkom. Ik kijk uit naar een bruisend jaar.

Rick Wortelboer (voorzitter)

Verslag van de Algemene ledenvergadering 2019

Zaterdag 15 juni in Het Groene Huis in Amersfoort
Aanwezig: bestuursleden Hans Willemsen, Egbert Leijdekker, Trudy du Chattel, Jochem Kühnen en Astrid van den Broek, Marleen Andriessen (adviseur bestuur), 17 leden en 2 introducés (volgens presentielijst),
Afwezig: Ilse de Bruin (alg. bestuurslid), 15 leden (volgens lijst afmeldingen)

Opening en vaststellen van de agenda

De voorzitter Hans Willemsen opent de vergadering om 10.30 uur. Hij geeft aan te willen openen met punt 6 van de agenda.

Bestuursmutaties

Trudy du Chattel neemt vandaag afscheid na negen jaar secretaris van de vereniging te zijn geweest. Hans bedankt haar voor haar werkzaamheden gedurende al deze jaren en verrast haar met een boeket bloemen en een cadeautje. Ook van het voltallige bestuur zijn er bloemen en een kunstzinnige vogelbeker. Ad van Uchelen heeft om gezondheidsredenen moeten besluiten om zijn functie als algemeen bestuurslid op te geven.

Mededelingen

Hans geeft aan dat hij zijn functie in het bestuur per direct neerlegt. Hij voelt zich niet meer gesteund door medebestuurders in zijn functie als voorzitter van de vereniging. Vervolgens verlaat hij de vergadering. Hij laat zijn medebestuurders en de aanwezige leden in verwarring en ontsteltenis achter.

Van een reguliere ALV kan hierna geen sprake meer zijn.

Het bestuur licht toe dat een en ander te maken heeft met enerzijds het ambitieniveau van het bestuur en anderzijds

het onvermogen om voldoende tijd en mankracht vrij te maken om alle gestelde doelen en projecten tot uitvoer te brengen. Er vindt een korte discussie plaats over de rol van het bestuur van de vereniging; nu vooral uitvoerend met de bovenstaande problemen of meer faciliterend met een actievere rol van de leden in het uitvoeren van de verenigingsactiviteiten.

Het bestuur schorst de vergadering voor een korte pauze om zich te beraden hoe deze ALV voort te zetten.

Na deze pauze stelt het bestuur voor om vandaag verder alleen de formele punten af te handelen en een extra ALV te beleggen na de zomervakantie om te bespreken hoe nu verder.

Voorlopig bestuur en extra ALV

Om als bestuur te mogen functioneren is het juridisch noodzakelijk dat er een voltallig dagelijks bestuur is. Het voorstel om Astrid als tijdelijk voorzitter en Jochem als tijdelijk secretaris te installeren wordt unaniem aangenomen. Het dagelijks bestuur bestaat daardoor uit Astrid, Jochem en Egbert (penningmeester). Ilse de Bruin is algemeen bestuurslid. Op de extra ALV zullen als belangrijkste onderwerpen de benoeming van nieuwe bestuursleden en hoe de leden de toekomst van de vereniging zien (uitvoerend dan wel faciliterend) op de agenda staan.

Vaststellen concept jaarverslag ledenvergadering 16 juni 2018

Het verslag wordt zonder opmerkingen of aanvullingen goedgekeurd met dank aan de verslaglegger, Trudy du Chattel.

Jaarverslag 2018/2019

Het jaarverslag beslaat de periode tussen de ALV van vorig jaar juni en de ALV van dit jaar. Een lid merkt op dat het verslag wel wat meer details zou mogen bevatten. Het jaarverslag wordt verder zonder wijzigingen goedgekeurd met dank aan de verslaglegger, Trudy du Chattel.

Financiën

Financieel jaarverslag 2018:

Egbert heeft opnieuw gezorgd voor een professioneel en goed toegelicht verslag. De financiële situatie is gezond. De uitgaven waren in 2018 hoger dan het jaar daarvoor door noodzakelijk onderhoud aan de website en door het laten ontwerpen en op grotere schaal drukken van folders, flyers en boekjes. Een lid merkt zoals gebruikelijk op dat de vereniging zijns inziens meer geld moet gaan uitgeven, bijvoorbeeld aan projecten. Er komen enkele suggesties uit de zaal. Het punt kan worden meegenomen voor de extra ALV.

Verslag kascommissie

Helaas moesten beide kascommissieleden (Mariëtte Coppens en Hannie Nilsen) vandaag verstek laten gaan. Ze hebben een schriftelijke verklaring afgegeven. Daarin verklaren ze dat de financiële stukken een getrouw beeld geven van het handelen van het bestuur en de toestand van de vereniging.

Decharge bestuur voor het gevoerde beleid

De kascommissie heeft het financiële jaarverslag voor akkoord getekend. De vergadering verleent decharge.

Kiezen van een reservelid kascommissie

Dit wordt uitgesteld tot de extra ALV.

De begroting 2019 wordt vooralsnog goedgekeurd. Het punt komt terug op de extra ALV in samenhang met de discussie welke richting de vereniging op moet en het daaruit voortvloeiende jaarplan 2020.

Rondvraag

Marjos Mourmans: hoe moet ik me aanmelden als GBN-vertegenwoordiger? Tot nu toe is me het niet gelukt om dat te doen. Het bestuur zal zorgdragen voor vermelding in het november bulletin en op de website.

Sluiting

Astrid sluit als waarnemend voorzitter de vergadering, dankt iedereen voor zijn/haar aanwezigheid en zegt toe om zo snel mogelijk een datum voor de extra ALV bekend te zullen maken.

Concept verslag extra ledenvergadering Gierzwaluwbescherming Nederland

14 september 2019, Het Groene Huis - Amersfoort

Tijdelijk voorzitter: Astrid van den Broek

Tijdelijk secretaris en notulist: Jochem Kühnen

Penningmeester: Egbert Leijdekker

Opening en vaststelling agenda

Tijdelijk voorzitter opent de vergadering en de agenda wordt vastgesteld:

Opening en vaststelling agenda

Ingekomen stukken en mededelingen

Concept verslag definitief maken

Bestuursmutaties

Lid kascommissie

Begroting

Rondvraag & sluiting

Ingekomen stukken en mededelingen

Er zijn geen ingekomen stukken om te bespreken

Concept verslag definitief maken

Er komt een vraag vanuit de zaal naar de achtergrond van het vertrek van de vorige voorzitter. Astrid geeft aan dit bij punt 4 te zullen toelichten. De penningmeester geeft aan, dat de datum, die in het verslag genoemd wordt, niet klopt. Met deze opmerking in acht nemend wordt het verslag goedgekeurd.

Bestuursmutaties

Er worden nieuwe bestuursleden gezocht, een voorzitter en een secretaris. Er volgt een uitleg en rustige discussie. De tijdelijk voorzitter licht e.e.a. toe wat vooraf ging aan het vertrek van de vorige voorzitter.

Vanuit de zaal komt de vraag wat voor type de vorige voorzitter was. De tijdelijk secretaris geeft aan, dat de

vorige voorzitter zelf meerdere keren heeft aangegeven zichzelf geen voorzitters-type te vinden.

Vanuit de zaal geeft een lid aan dat ze vindt, dat de tijdelijk voorzitter het heel zuiver en goed verwoordt, maar dat ze graag verder wil. Ze vindt, dat de tijdelijk voorzitter het goed doet als voorzitter en vraagt waarom ze er niet mee wil doorgaan. Deze geeft echter aan zichzelf niet geschikt te achten voor de rol van voorzitter.

Een lid in de zaal stelt voor te kijken naar wat opgepakt moet worden, bijvoorbeeld één enkel onderwerp zoals NOM (grootschalig renovatieproject Nul op de Meter) en te kijken naar het hoe dan verder. Een ander lid vindt dat NOM een hoog ambitieniveau is en dat er te weinig communicatie was vanuit het bestuur. De penningmeester geeft aan, dat een bestuur en dus nieuwe bestuursleden hoe dan ook nodig zijn om door te kunnen gaan. De tijdelijk voorzitter geeft aan, dat het vinden van een nieuwe voorzitter dan ook de hoogste prioriteit heeft.

Een lid in de zaal geeft aan dat ze het onduidelijk vindt, wat er van een voorzitter verwacht wordt. Een ander lid voegt toe, dat de bestuurscrisis is ontstaan door de bestuursstructuur. De tijdelijk voorzitter geeft nogmaals aan, dat het invullen van de bestuursfuncties de hoogste prioriteit heeft.

Een lid stelt zich beschikbaar als bestuurslid. Er volgt een korte discussie over de invulling van rollen. Een ander lid geeft aan een relatief nieuw lid te zijn en vraagt naar de taken die horen bij de functies. Hij geeft aan in principe wel interesse te hebben voor een bestuursfunctie. Er komt nog een vraag over de taken die bij de functies horen. De penningmeester geeft aan niet ter plekke een functieprofiel te willen schetsen, mede omdat hij voor meerdere verenigingen penningmeester is en de taken per vereniging verschillen. De tijdelijk voorzitter licht toe: 4 à 5 keer per jaar vergadert het bestuur met een agenda vergelijkbaar

met de agenda van deze vergadering. Hoofdlijnen worden besproken, de secretaris notuleert en heeft ook de agenda opgesteld. De voorzitter zit de vergadering voor. Er is een actielijst met namen en deadline-data voor bepaalde acties/projecten. In maart wordt de ALV voorbereid die in juni wordt gehouden. Een jaarplan en stukken, zoals agenda en notulen vorige ALV, komen op de website en e.e.a. in het Bulletin. Tussendoor wordt over onderwerpen gemaild en zo nodig gebeld of ge-appt.

Er volgt een discussie over functies en mogelijkheden. De huidige stand van zaken wordt verduidelijkt: de penningmeester is aftredend 1 januari 2020, de tijdelijk voorzitter heeft de intentie algemeen bestuurslid te blijven, de tijdelijk secretaris heeft ook die intentie.

Na een korte pauze wordt de vergadering hervat. De tijdelijk voorzitter stelt voor het visiedocument te bespreken, vooral vanuit getoonde interesse van potentieel nieuwe bestuursleden. Er vindt een discussie plaats over verenigingsvormen, bijvoorbeeld met werkgroepen die contact hebben met het bestuur en over ervaringen tot nu toe en ervaringen van anderen.

Een lid stelt voor een rondje te maken om te vragen wie welk onderwerp interessant vindt en zou willen oppakken. Er worden veel verschillende onderwerpen aangekaart.

De tijdelijk voorzitter vraagt of er mensen zijn die zich beschikbaar willen stellen voor een bestuursfunctie. Drie leden geven aan interesse te hebben. Met goedkeuring

van de aanwezigen wordt Margreet Bloemers verkozen als bestuurslid in de functie secretaris. Rick Wortelboer wordt met goedkeuring van de aanwezigen verkozen tot bestuurslid in de functie voorzitter. Hierop treedt de penningmeester per direct af omdat hij aangeeft geen vertrouwen te hebben in dat lid als voorzitter. Er wordt gesproken over de mogelijkheid de boekhouding uit te besteden. Er zou dan een pro forma penningmeester nodig zijn. Kevin Collins stelt zich beschikbaar als penningmeester en wordt verkozen door de aanwezigen. Jaap Langenbach stelt zich beschikbaar en wordt verkozen tot bestuurslid in de functie algemeen bestuurslid (zodat er ook een oneven aantal bestuursleden is).

Lid kascommissie

Er wordt gevraagd of iemand zich beschikbaar wil stellen als reserve lid voor de kascommissie. Een lid stelt zich beschikbaar en is hiermee reserve lid voor de kascommissie geworden.

Begroting

De begroting wordt goedgekeurd.

Rondvraag en sluiting

De penningmeester geeft aan dat wat in de huidige begroting "winst" genoemd wordt voortaan positief resultaat genoemd zal worden. De tijdelijk voorzitter bedankt de penningmeester voor zijn jaren inzet voor de vereniging. De tijdelijk voorzitter sluit de vergadering. Na de vergadering wordt er nog een foto gemaakt van (vrijwel?) alle aanwezigen.

ALGEMEEN NIEUWS

In memoriam Harrie van Berkel, overleden op 19 mei 2019

Harrie was een gepassioneerd gierzwaluwliefhedder en had een grote kolonie gierzwaluwen aan zijn huis. Met camera's en een eigen website. Vooral in Tilburg heeft hij veel betekend voor de bescherming van gierzwaluwen. Zo herinner ik me goed hoe vertwijfeld en boos hij was toen de oude woonwijk waar hij woonde gedeeltelijk gesloopt werd midden in het broedseizoen. Daarna heeft hij het stadhuis eindeloos bezocht en plat gebeld om in ieder geval in de nieuwe woonwijk nieuwe broedruimtes te realiseren. Maar altijd waren deze protesten beleefd en doordacht, met kennis van zaken waarbij hij met een positieve blik keek naar de toekomst, naar een mogelijkheid om de schade te beperken in plaats van te blijven hangen in wat er gebeurd was.

Vrijwel vanaf de eerste keer in 2009 is Harrie betrokken geweest bij het inventariseren van de broedruimtes op kasteel Waardenburg. Hij wist veel zowel over de vogels zelf als ook over cameratechnieken en dergelijke. Zo ontwierp hij een mooi systeem om camera's snel en zonder verstoring te kunnen verwisselen als er in een andere kast dan verwacht werd gebroed.

We zullen Harrie missen, als gierzwaluwdeskundige maar vooral als de rustige en sympathieke man die Harrie was.

Hannie Nilsen

Minder Gierzwaluwen in 2019?

Artikel met toestemming overgenomen uit Sovon-Nieuws 2019-3, sovon.nl/MUS

Uit verschillende regio's kregen we te horen dat er in 2019 opvallend weinig Gierzwaluwen rondvlogen. Dat viel ons-zelf in het Nijmeegse ook al op. Maar zegt dat iets over het aantal broedvogels?

De Gierzwaluw is als broedvogel een van de lastigste soorten om te monitoren. Eigenlijk moet je nauwgezet nesten in kaart brengen door te letten op in- of uitvliegende vogels bij geschikte daken. Een tijdrovende klus, die maar op weinig plekken jaarlijks wordt uitgevoerd. Tellingen van rondvliegende vogels, zoals bij het Meetnet Urbane Soorten (MUS) betreffen een mix van broedvogels en niet-broedende vogels. Dat laatste cohort, 'oudere jongeren' die nog geen broedruimte hebben gevonden, kan een zeer aanzienlijk deel uitmaken van de rondvliegers.

Wat zeggen de onderzoekers?

We deden een rondvraag onder vogelaars die in de eigen omgeving een of meer kolonies Gierzwaluwen onder de hoede hebben, of een groot gebied nauwkeurig op bewoonde nesten inspecteren, soms al vele jaren lang. Van 19 locaties/waarnemers kregen we een reactie.

Late aankomst en vroeg vertrek

Uit hun reacties wordt duidelijk dat de broedvogels dit jaar op de meeste locaties laat arriveerden en minstens 1-2 weken later dan anders gingen broeden. Ook de aankomst van niet-broedvogels, afgemeten aan luidruchtige groepen boven stad en dorp, was laat. Dit spoort misschien met een late noordwaartse verplaatsing van 6561 Gierzwaluwen op 7 juni bij Breskens (trektellen.nl). Het is verleidelijk een verband te leggen met de relatief lage temperaturen in mei, toen vaak noordenwinden overheersten tot diep in Zuid-Europa. Het vertrek van Gierzwaluwen uit Nederland, gebaseerd op trektellingen, was dit jaar aan de vroege kant. De mediane doortrekdatum (14 juli) viel ruim drie dagen eerder dan het tienjarig gemiddelde.

Aantallen vrij normaal

Het aantal bewoonde nesten lijkt bij een kleine steekproef weinig af te wijken van dat in voorgaande jaren. Op acht locaties, onderzocht in 2018 én 2019, ging het om 161 resp. 152 bezette nestkasten. Andere locaties, waarvan de gegevens nog niet zijn uitgewerkt, melden eveneens weinig verandering. Een ander verhaal is het met de aantallen niet-broedvogels, waarover de meningen meer verschillen. Dat is deels weersafhankelijk: als het ongunstig weer is, zie je ze niet (ze zoeken voedselrijke gebieden op), als het opklaart kunnen ze zomaar terug zijn boven stad of dorp. Juist die luidruchtige groepen niet-broedvogels bepalen vaak ons idee van hoe goed of slecht een gierzwaluwen-seizoen was. Een duidelijk verband tussen de aantallen niet-broedvogels, het aantal broedparen en hun broedsucces in voorgaande jaren ontbreekt. De meeste onderzoekers meldden dat niet-broedvogels laat aankwamen en ook minder frequent aanwezig waren bij de kolonies.

Wisselend broedsucces

In de meeste gevallen lijkt het broedproces normaal te zijn verlopen, al zullen de jongen dit jaar gemiddeld wat later

dan anders zijn uitgevlogen. Maar de hitte had lokaal wel degelijk effect. Zo stierven in de kerk van Oisterwijk op 25 juni tijdens intense hitte liefst 13 jongen van 2-3 weken, opvallend genoeg allemaal in nestkasten op het (toch betrekkelijk koele) noordoosten. In de andere kasten (op het zuidwesten) was niets aan de hand. Een deel van de vogels maakte nieuwe legfels, met eileg tot en met 10 juli. Tijdens het warmterecord eind juli stierven opnieuw jongen (5). Op de andere locaties ontbraken meldingen van door de hitte omgekomen jongen. Dat drie waarnemers een vierlegsel aantreffen, is bijzonder.

Gierzwaluwen in MUS

De Gierzwaluw is ook in het Meetnet Urbane Soorten een uitdagende soort. In MUS worden zowel hoog- als laagvliegende vogels geteld (uitleg op soortpagina Gierzwaluw op sovon.nl/gierzwaluw onder telrichtlijnen). Om een eerste indruk te krijgen zijn de aantallen opgeteld in postcodegebieden die in 2017-19 jaarlijks onderzocht zijn. Tijdens de derde telling (avond), die het meest geschikt voor Gierzwaluwen is, lagen de aantallen dit jaar bijna een kwart lager dan in 2018 – maar dat was dan ook het op één na beste jaar vanaf 2007. Het aandeel nietbroedvogels (opvallender aanwezig dan broedvogels) zal bij deze telling hoog zijn.

Conclusie

Het idee dat er minder Gierzwaluwen in de zomer rondvlogen lijkt te kloppen. Dat kwam dan (vooral) doordat niet-broedvogels korter, minder opvallend of in lagere aantallen aanwezig waren. Het aantal broedparen en hun broedsucces weken vermoedelijk weinig af van voorgaande jaren. Bedenk wel dat dit gebaseerd is op locaties waar de vogels broeden in nestkasten. Deze zijn ook in trek bij nieuwe broedvogels en bijgeplaatste nestkasten worden doorgaans vlot bezet. De vraag is of de bij de vogels populaire nestkasten op een beperkt aantal locaties een reële afspiegeling vormen van wat er onder de broedvogels gaande is. Het merendeel van de populatie broedt immers buiten nestkasten.

Geef je broedgegevens door en doe mee aan MUS

Heel wat lokale werkgroepen en particulieren volgen het broedsucces van in nestkasten broedende Gierzwaluwen. In de afgelopen vijf jaar kwamen jaarlijks 70-95 nestkaarten binnen. Om een goede indruk te krijgen van het landelijk broedsucces zijn meer nestkaarten gewenst. Deze kunnen met terugwerkende kracht ook van de voorgaande jaren worden doorgegeven. Nieuwe tellers voor MUS zijn altijd welkom, zowel van nieuwe, toegevoegde postcodegebieden (nieuwbouwwijken) als vacante telgebieden. Kijk wat er vrij is bij jou in de buurt op de site.

Dank gaat uit naar allen die hun ervaringen met ons delen, in het bijzonder Gert de Jong (Amsterdam), Jochem Kühnen (Beek- Ubbergen), Hannie Nilsen (Oisterwijk en Berkel-Enschot), Andries Berghuis (Groningen e.o.), Cor Smit (Texel), Norman van Swelm (Oostvoorne), Jaap Langenbach (Maarsen en Mijdrecht), Roel Winters en Hein Verkade (Noordwijk).

Jan Schoppers & Fred Hustings

Lezing alpengierzwaluwen

Op 15 juni 2019 gaf Wim Witvliet in Het Groene Huis in Amersfoort een lezing over alpengierzwaluwen. Hierbij een kort verslag voor degenen die de lezing niet konden bijwonen:

Anders dan in Nederland, komt de alpengierzwaluw in Zwitserland als algemene broedvogel naast de gierzwaluw veel voor. De alpengierzwaluw heeft een breedte van 56 tot 60 cm en weegt circa 100 gram. De alpengierzwaluw heeft een opvallende witte buik en een grote witte keelvlek. Een groot verschil met de gierzwaluw is de verblijfjstijd in de zomer: de gierzwaluw is hier ongeveer 3 maanden, de alpengierzwaluw ongeveer 6 maanden.

De alpengierzwaluw is een koloniebroeder, ze kunnen dus met z'n allen door hetzelfde invliegpat. In de ruimte daarachter verdelen ze zich over de nesten met een "pikafstand" van ca. 30 cm. Alpengierzwaluwen worden gemiddeld 5,5 jaar oud. Maar als we de hoge jeugdsterfte weglaten, dan ziet het er heel anders uit; een broedvogel kan namelijk 10-11 jaar oud worden.

Wim heeft zo'n 3.000 alpengierzwaluwen geringd, waarvan 90% nestlingen, waarvan er weer ca. 10% terugkomt om te broeden op hun geboorteplaats. Omdat alle alpengierzwaluwen in zijn kolonie geringd zijn, heeft Wim een familiegeschiedenis van de broedparen. Voor elke broedvogel heeft hij een 'trouwboekje' gemaakt, met daarin de partner(s), de kinderen (ringnummer) en later ook de kleinkinderen, enz. Ook waar ze woonden, d.w.z. het nestnummer, heeft hij bijgehouden.

Alpengierzwaluwen zijn nesttrouw: er zijn er die levenslang (10 jaar) trouw blijven, maar er zijn ook vogels, die er een potje van maken (meestal de jongeren). Wim heeft meegemaakt dat het vrouwtje er na 3 jaar de brui aan gaf en na 5 jaar toch weer enige jaren met de eerste man gebroed heeft. Gegevens van een nesttrouwe man: 11 jaar op hetzelfde nest gebroed, met 3 verschillende vrouwtjes, na elkaar. Totaal 33 eieren gelegd, waarvan er 23 uitgekomen zijn en er 17 jongen uitvlogen. Van deze 17 zijn er 6 weer één of meerdere jaren in de kolonie teruggekomen. Dat betekent niet dat de rest omgekomen is, maar die hebben bijvoorbeeld in een andere kolonie een plek gevonden.

Omdat beide geslachten broeden is onderzocht wie de meeste tijd op het nest zit en wanneer. Met een speciale camera die een heel zwak flitslicht afgeeft en met een groter diafragma werd elk uur gedurende een maand een foto gemaakt. Resultaat: broedtijd vrouwtje 55% en broedtijd mannetje 45%, waarbij het vrouwtje meestal de nachtdienst had. Dat betekent niet dat het mannetje in de nacht 'onderweg' was. Ze zitten vaak naast elkaar op het nest, waarbij het mannetje zijn vleugel over haar heen slaat. De nesten worden elk jaar weer opnieuw gebruikt. Er wordt alleen een nieuw zacht bedje en een nieuwe buitenrand gemaakt. Zo vormen deze 'jaarringen' elk jaar een verhoging van het nest, wel tot 15 cm hoog. De nestkuil blijft altijd 1,5 cm diep.

Er worden doorgaans 3 eieren gelegd, er wordt 19 dagen gebroed en 7 tot 8 weken gevoerd. Dat is een lange tijd, maar als de jonge vogels uitvliegen (vallen) kunnen ze meteen vliegen, zelf eten zoeken en zelfs op eigen houtje naar Afrika, Ghana of Nigeria vliegen.

Door het gebruik van geolocatoren, een beetje micro-elektronica en een horlogebatterij, samen 1,5 gram zwaar, weten we veel over de trektijden, de route en het winterverblijf. De trektocht naar het winterverblijf duurt 18-20 dagen. In het voorjaar, wanneer de hormonen beginnen te kriebelen, doen ze er maar 9-11 dagen over om terug te komen. Het kan ook zijn dat ze op grote hoogte de wind mee hebben, en dat gaat natuurlijk sneller. Uit deze metingen is ook gebleken dat alpengierzwaluwen in de winter 200 dagen aan één stuk door, dag en nacht, in de lucht blijven. Pas op hun broedplaats hebben ze weer vaste grond onder hun voeten.

Wim draagt zijn enthousiasme over alpengierzwaluwen over aan het brede publiek door middel van excursies, artikeltjes in lokale kranten en het voorlichten van de jeugd. De ouders worden dan ook weer door het enthousiasme van hun kinderen 'bewerkt'. Hier geldt: "Wat iemand niet kent, kan hij ook niet beschermen!"

Wim Witvliet

Wim is geboren op Texel. Daar heeft hij zijn interesse voor vogels ontwikkeld. Als volwassene is hij in Zwitserland gaan wonen en heeft daar kennisgemaakt met alpengierzwaluwen. Wim heeft in Baden meer dan 25 jaar een alpengierzwaluwkolonie onder zijn hoede gehad.

willem.witvliet@ziggo.nl

Plastic in gierzwaluwnesten

In Beijing in China inspecteerde Dick Newell gierzwaluwnesten. Hij vond verschillende nesten waar in meer of mindere mate plastic in was verwerkt. Op 17 mei stuurt hij een foto naar het Internationale forum als voorbeeld. Hij maakt zich zorgen omdat hier uit blijkt dat er veel plastic in de lucht zweeft. Op het forum wordt hierop gereageerd door o.a. Amnon Hahn uit Israël die meldt dat hij in een nest een hartvormig stuk plastic zag liggen. Ook Jaap Langenbach stuurt naar aanleiding hiervan 2 foto's van nestkasten waar touw naar buiten hangt (binnengebracht door een huismus) en een ander waar plastic naar buiten wappert (aangeleverd door een spreeuw).

In Amstelveen vond Marleen Andriessen een dode gierzwaluw op het nest. Hij was verstrikt geraakt in vislijn, naar binnengebracht door een huismus.

Dit is een zorgelijke ontwikkeling waaruit maar weer blijkt dat als we niet onze eigen troep opruimen, dieren daar problemen mee (kunnen) krijgen.

Marleen Andriessen

Boombroedende gierzwaluwen in Frankrijk en Noord- en Oost-Europa

In Frankrijk is sinds het begin van de 20ste eeuw slechts negen keer een gierzwaluw vastgesteld die in een boom broedde. Op het eiland Corsica broeden veel meer gierzwaluwen in bomen en dan vooral in oude naaldbossen. Deze manier van broeden door gierzwaluwen komt echter vaker voor in Noord- en Oost-Europa waar gierzwaluwen in loofbossen nestelen met weinig tot geen menselijke activiteiten. In het artikel staat een afbeelding waarop de gepubliceerde waarnemingen zijn weergegeven. Er lijkt een tendens te zijn dat vogels, gierzwaluwen, terugkeren naar de plek waar ze uit het ei kropen, in dit geval het bos. In de stad uitgevlogen gierzwaluwen keren in het algemeen terug naar de stad om daar te broeden.

Abel Prampart, 2019.

La nidification arboricole du Martinet noir *Apus apus* en France et ailleurs.

[The nesting of Common Swift in tree holes in France and Europe.]

Ornithos, 26 [3] : 130-140.

Reactie van Marleen Andriessen
Omdat Nederland niet voorkomt in Abel Prampart's lijst, is hem gemeld dat ook in Nederland in ieder geval al 15 jaar broedgevallen zijn vastgesteld in 2 nestkasten in een boom in Breezand. Een derde kast werd wel bezocht maar (nog) niet bewoond.

Gierzwaluwtillen 2012 - 2019

Ruim twaalf jaar geleden werden de eerste 'gierzwaluwtillen' geplaatst: een verzameling nestkasten op een hoge paal. In Nederland staan er nu twaalf (negen gierzwaluwtilten en drie 'faunatoren') en drie nieuwe zijn in aanbouw, in Akkrum, Den Helder en Neede. Maar werken ze ook? In het kader van de energietransitie zullen in de komende decennia vooral veel oudere woningen, met relatief veel gierzwaluwnesten, worden gerenoveerd. Hier en daar zal ook een gierzwaluwtil als vervangende broedplaats overwogen worden. Elders zouden ze preventief of als extraatje ingezet kunnen worden. Daarom is het belangrijk om te weten of tillen een goede oplossing zijn. In dit artikel een eerste inventarisatie van ervaringen en resultaten.

Den Helder als pionier

Tien jaar geleden las Fred van Vliet uit Den Helder in het GBN-bulletin (2009-2) over een gierzwaluwtil in München. Daar was in 2007 een gierzwaluwhotel met veertig nestkasten op een paal geplaatst, met bezetting in het jaar daarop. Met behulp van wat bouwvoorschriften die in het artikel werden vermeld ging Fred aan de slag en in 2012 stond in Den Helder de eerste Nederlandse gierzwaluwtil met zestien nestruimtes op een paal van 10 meter. In 2014 werden de eerste slapers waargenomen en in 2019 werden vijf broedgevallen gemeld.

Wet natuurbescherming

Acht tillen zijn gebouwd door lokale werkgroepen of personen zonder dat daarbij sprake was van een wettelijke verplichting in het kader van broedplaatsverlies. Werk van liefhebbers dus, die meer broedplaatsen wilden realiseren. De tillen in Mijnsheerenland en Hallum daarentegen zijn van de gemeente en gebouwd in het kader van een ontheffing op de Wet natuurbescherming (Wnb), wegens sloop van gebouwen met broedplaatsen. De til in Puttershoek is gerealiseerd door een projectontwikkelaar, ook in het kader van een ontheffing Wnb wegens broedplaatsverlies.

Paniekvoetbal

Een til kan als oplossing worden aangegrepen om snel aan de wettelijke vereisten te kunnen voldoen. Ze worden kant en klaar geleverd en een locatie is altijd wel te vinden. De bijhorende publiciteit rond de opening is mooi meegenomen voor gemeente of woningbouwcorporatie. In Mijnsheerenland werden ze met spoed geplaatst op een tijdelijke locatie om met de sloop van woningen te kunnen beginnen. Ook in Hallum was sprake van 'paniekvoetbal'. Woningssloop was gepland en er waren 85 nestkasten nodig. Daar zijn niet zomaar geschikte locaties voor te vinden. Een til met 85 kasten moest uitkomst bieden. Tillen kunnen dus worden ingezet om het sloop- en renovatieproces volgens plan te laten verlopen. Onvoldoende specifieke wet- en regelgeving en gebrek aan kennis en ervaring bij ecologen, gemeente, provincie of woningcorporatie leiden tot een grote kans op fouten en mislukte projecten. Die fouten komen overigens ook bij andere kunstnestvoorzieningen nog veelvuldig voor.

Locatie

De meeste kans op bezetting bestaat op locaties vlakbij bestaande broedplaatsen. De kans wordt groter als er on-

langs broedplaatsen in de nabijheid verloren zijn gegaan. Dat is ook bij huiszwaluwtilten gedocumenteerd. Het wordt bevestigd door de snelle bezetting van de tillen in Den Helder, Neede en IJlst in een dorpskolonie op minder dan 60 meter van bestaande broedplaatsen. De bezetting in Hallum, aan de rand van het dorp op 200 meter van verdwenen broedplaatsen en waarschijnlijk zonder lokgeluid, is dan ook enigszins verrassend. De overige, niet-bezette tillen, staan op (veel) grotere afstand: meer dan 100 meter. Acht tillen staan in stadsparkjes. De til in Oud-Alblas staat op 500 meter van de rand van de bebouwde kom. De til in Waddinxveen staat aan de rand van een nieuwbouwwijk op 1 kilometer van bestaande broedplaatsen.

Constructie

Over de kwaliteit van de constructie van de tillen, zoals houtsoort, levensduur, noodzakelijk onderhoud en vereisten uit het 'Kennisdokument gierzwaluw' is nog niet veel bekend. Is het niet te koud daarboven op 6-10 meter in de wind, vergeleken met een dakpannest of in een dikke muur? Er is geen keurmerk en de variaties in bouwwijze zijn vrij groot. De til in Den Helder is inmiddels voor vrij ingrijpend onderhoud aangepakt. De paalhoogtes variëren van 4 tot 10 meter. Behalve in Hallum zijn alle kasten in een cirkel rond de paal geplaatst. Kasten zitten meestal erg dicht op elkaar, met gemeenschappelijke bodem, dak en zijkant. De tillen in Den Helder, Amersfoort en Waddinxveen staan op kantelmasten. Dat is niet handig omdat tijdens het seizoen niet gerepareerd kan worden (lokgeluid of camera) en bovendien raakt de nestinhoud overhoop

Mijnsheerenland

bij controle achteraf. Beter lijkt het model in onder andere Neede en Moergestel, met mogelijkheid tot kastinspectie van binnenuit. Er zijn twee leveranciers van complete tillen. Miecon realiseerde tillen in Hallum, Mijnsheerenland en Puttershoek. Birdhousing bouwde de til in Neede. De overige tillen zijn 'zelfbouw', vaak ontworpen door de initiatiefnemer en veelal in samenwerking met lokale vakmensen en bedrijven uit de eigen kennissenkring (die ook nog wel eens een gratis hoogwerker of een betonfundament konden leveren).

Lokgeluid

Een til is voor gierzwaluwen een onbekend type nestgelegenheid en ze zullen er niet naar zoeken. Het is bekend dat lokgeluid van soortgenoten leidt tot een aanzienlijk grotere kans op ontdekking. Het is niet van alle tillen precies bekend hoe en wanneer er met lokgeluid is gewerkt, maar bij alle tillen is er wel enige tijd lokgeluid toegepast. In Den Helder is ermee gestopt na storing en nadat de eerste invliegers waren gezien. Broedende spreeuwen (dit jaar in acht van de zestien kasten) hebben hierbij waarschijnlijk een belangrijke rol gespeeld. In Neede werd de til op de nieuwe locatie zonder lokgeluid bezet; op de oorspronkelijke plek (vlakbij, verplaatst wegens burenkachten) werd wel gelokt. In Hallum is een installatie aanwezig, maar deze heeft mogelijk niet of slechts tijdelijk gewerkt. In Amersfoort is de afgelopen twee jaar niet meer gelokt. Lokgeluid is geen garantie voor (snel) succes. De beschikbaarheid van standaard goed werkende apparatuur is een probleem; op diverse locaties waren er (langdurige) storingen.

Bezettingsverloop

Een eerste broedpaar of een slaperspaartje zal ook zonder lokgeluid nieuwe bezettingen uitlokken (kolonievogel). In Den Helder en IJlst zien we daar een begin van maar (nog?) niet in Neede. Geert Heetebrij betwijfelt of het aantal (snel) zal toenemen omdat er erg veel 'natuurlijke' broedplaatsen en kunstnesten beschikbaar zijn. In IJlst, Den Helder en Neede worden veel invliegers en vermoedelijke slapers gezien, zodat meer broedgevallen eigenlijk wel verwacht worden. In het buitenland wijst het bezettingsverloop daar echter niet op.

Ervaringen in het buitenland

De genoemde til in München met veertig kasten was ook in 2019 weer bezet, maar nog steeds met niet meer dan vijf broedgevallen. In Polen zijn meer dan 25 tillen gebouwd. Van tien tillen is de helft bezet, maar met slechts een paar nesten per til. Het blijkt dat andere vogelsoorten er ook gebruik van maken en dit blijkt niet altijd goed samen te gaan met bezetting door gierzwaluwen. Van een serie van dertien identieke zeskantige 'Jerzynowniki' tillen met 24 kasten waren er na drie tot vier jaar vijf bezet met respectievelijk 2, 2, 3, 5 en 6 nesten. Menthol, leverancier van een ander type til, waarschuwt: "locatie is alles". Ook in het Verenigd Koninkrijk is sinds 2011 een flink aantal tillen gebouwd, bijna altijd voorzien van lokgeluiden. Dick Newell registreert de ontwikkelingen op zijn blog 'Action for Swifts' en meldt dat slechts enkele tillen bezet zijn, dat de bezetting vaak jaren duurt en dat het aantal broedsels per til erg laag blijft. Hij vermoedt dat de wat hogere bezet-

	Plaats	Start jjjj-mm	Aantal kasten	1e jaar met broedgeval	Broedgevallen		
					2017	2018	2019
12	Puttershoek **	2019 - 6	48		nvt	nvt	
11	Hallum **	2018 - 3	85	2019	nvt	-	2 #
10	Oud-Alblas	2018 - 2	44	-	nvt	-	-
9	IJlst	2017 - 5	36	2018	-	1 &	2 &
8	Waddinxveen	2017 - 5	14	-	-	-	-
7	Leiden	2017 - 3	30	-	-	-	-
6	Neede	2017 - 4	48	2018	-	1 \$	1 \$
5	Amersfoort	2015 - 6	15	-	-	-	-
4	Mijnsheerenland-Z	2015 - 4	40	2017	1 ^	-	-
3	Mijnsheerenland-N	2015 - 4	40	-	-	-	-
2	Moergestel **	2013	45	-	-	-	~
1	Den Helder	2012-7	16	2017 *	2	2	5 @
		Totaal	461		3	4	10

Twaalf Nederlandse gierzwaluwtilen, 2012-2019 niets ingevuld = onbekend - = nee of nul

** = "faunatoren", ook bestemd voor andere fauna dan gierzwaluw

= vijf jongen in twee nesten aan zuidoostzijde dood aangetroffen

& = camerabewaking: 2018: 2 eitjes, maar uitgeworpen; 2019: 2+2 uitgevlogen jongen

^ = zuidtil, op basis van 1 invlieger op twee avonden

\$ = vastgesteld met nestcontrole (poepjes en nest gebouwd) en waargenomen invlieggedrag

~ = In 2019 nog geen kastcontrole

* = mogelijk al eerder een broedgeval, geen controle in '15-'16

@ = schatting op basis van elf dagen waarneming invlieggedrag

Dorpstil in Neede

Amersfoort

tingsgraad in Polen verklaard kan worden door een dichter broedbestand en meer sloop en renovatie. Daar zijn dus veel 'radeloze daklozen' op zoek naar een broedplaats.

Bezetting in Nederland

In de tabel staan de twaalf bekende tillen op volgorde van plaatsing. Niet van alle tillen is even duidelijk hoe de monitoring is uitgevoerd. Bij diverse tillen wordt niet systematisch of onvoldoende waargenomen. De genoemde broedgevallen zijn gemeld door de eigenaar of beheerder. Er kunnen kasten bezet zijn waar nog niet gebroed wordt.

Prijs

De negen 'pure' gierzwaluwtillen vergden een investering van € 4.000 tot € 12.000 en gemiddeld circa € 230,- per nestkast. Dat is ruim € 4.000 per broedgeval (totaal vijftien in de negen gierzwaluwtillen). Dat laatste bedrag zou overigens snel kunnen dalen. Als het aantal broedgevallen in 2020 verdubbelt naar zestien (en er geen nieuwe, onbezette tillen bijkomen), is het nog 'maar' € 2.700 per broedgeval. De meer gecompliceerde 'faunatoren' in Moergestel en Hallum, waarin ook ruimte is voor bijvoorbeeld vleermuizen en huiszwaluwen, kostten respectievelijk € 17.000 (exclusief 1.600 uren vrijwilligerswerk) en € 25.000. Voor een totale investering van circa € 115.000 (exclusief soms heel veel vrijwilligerswerk) steeg het aantal nestkasten in de negen gierzwaluwtillen en drie faunatoren naar 461. Maar de bezetting, met in totaal zeventien broedgevallen tot nu toe, waarvan drie mislukt, komt in 2019 met tien broedsels nog steeds niet verder dan een erg magere 2,2%.

Voorlopig maar niet?

Alles overziend moeten we, na ruim twaalf jaar ervaring met vele tientallen tillen in binnen- en buitenland, vast-

stellen dat het er nog niet naar uitziet dat een gierzwaluwtill een goede oplossing zal zijn om gierzwaluwen aan vervangende of aanvullende broedruimte te helpen. De bezetting is erg laag en we moeten ons afvragen of de hoge kosten maatschappelijk verdedigbaar zijn. Het is van belang dat ervaringen en resultaten breed gedeeld worden, zodat initiatiefnemers met meer kans op succes aan de slag kunnen. GBN hoopt van harte dat de tilbeheerders de resultaten goed blijven monitoren, zodat we nieuwe projecten goed kunnen adviseren. Onderdeel van dat advies zal in ieder geval zijn om ook goed te kijken naar de andere, goedkopere voorzieningen (met name neststenen en ook nestkasten) die meer bewezen kans op succes hebben. Uiterlijk volgend jaar hoop ik rond deze tijd meer ervaringen te kunnen melden.

Jaap Langenbach
Jaaplangenbach@ziggo.nl en 06 3849 7474

Weblinks

Actuele details van alle tillen: <http://members.ziggo.nl/jaaplangenbach/Kunstnesten.html#tillen>

Diverse projectbeschrijvingen: <http://actionforswifts.blogspot.com/search/label/towers>

Zijn tillen een goed idee?: <https://actionforswifts.blogspot.com/p/are-swift-towers-good-idea.html>

Loes v.d. Bremer e.a. in De Levende Natuur jan. 2019: https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/Artikelen/dln120_1_succesfactoren_huiszwaluwtillen.pdf

AMSTERDAM

Nestkasten Haarlemmerdijk, Amsterdam-Centrum

Bij terugkomst van onze vakantie in 2017 ontdekten wij tot onze grote schrik dat de nestplekken bij ons aan de overkant waren dichtgespijkerd en met kippengaas waren afgedekt. We hebben dit op grond van de Flora en Faunawet (red: inmiddels Wet natuurbescherming) gemeld bij het Ministerie van Economische Zaken in Den Haag. Met hulp van Gerard Schuitemaker en Gert de Jong werd de oorspronkelijke toestand hersteld. Echter, door deze verstoring was er in 2018 weinig activiteit te bespeuren bij de nestplekken.

Na overleg met de eigenaar van het pand hebben we in totaal vier nieuwe nestkasten geplaatst. Tot onze grote verbazing werden twee nestkasten direct in gebruik genomen en de andere twee werden bezocht. Ook werd weer onder het boeideel ingevlogen, bij de drie oude nestplekken.

Daags na deze heugelijke gebeurtenis werd door woningbouwcoöperatie YMERE steigmateriaal in de achtertuinen geplaatst voor groot onderhoud aan drie panden. We hebben meteen overlegd met de voorman en projectleider van YMERE. Dit heeft ertoe geleid dat er bij de kasten geen steigergaas is aangebracht en dat het invliegen niet is belemmerd. Nu de steigers er toch stonden, hebben we de stoute schoenen aangetrokken en de projectleider ook

verzocht om nog zes kasten op te hangen. En met succes: de kasten zijn inmiddels geplaatst, ook met dank aan Gert de Jong. De nestkasten zijn geleverd door Zwaluwadviesbureau Marjos Mourmans: vier Maastricht DD & zes Maastricht AI type kasten. Al met al hebben we inmiddels zes en waarschijnlijk zeven nestplekken geteld.

Teun Bil

GRONINGEN EN APPINGEDAM

Georg Dijk

Op 22 juli stuurt Georg Dijk uit Appingedam zijn bijdrage over gierzwaluwactiviteiten in Appingedam. Hij vertelde dat hij een paar dagen eerder een gierzwaluwwandeling had gemaakt in Groningen met Maricée ten Bosch (stadsvogeladviseur Groningen voor VBN). Hij heeft toen voor het eerst een jonge gierzwaluw mogen aanschouwen! Dat vond hij ook het leuke aan kasten in tegenstelling tot dakpannen waaronder het zich allemaal onzichtbaar afspeelt. Met de verrekijker kon hij die bolle witte kop met prachtige grote ogen goed bekijken. Een eindje verderop stak een snel bewegende vlerk uit de vliegopening van een jong die daarbinnen volop z'n vleugelspijeren aan het oefenen was. Er was een hoop leven in de lucht en in een aantal kasten. De absolute topper was een huis aan de Verlengde Grachtstraat (zie foto) met vier nestkasten aan de gevel en tien speciale invlieg dakpannen. Wat een liefhebber! Het blijkt het huis van Jan Doevendans* (stadsecoloog Groningen) te zijn: 'Het Huis als Natuurreservaat'. Een geweldige avond!

Op 6 augustus meldt Georg dat een week eerder de gierzwaluwen weer vertrokken waren naar hun bestemming onder de evenaar. Net als vorig jaar gebeurde dat niet in één keer, maar gefaseerd. Op dinsdagavond vloog de hele groep (veertig à vijftig) uitbundige rondjes boven en om de broedplaats het Gouden Pand. De dag erna was er niets meer in de lucht, maar op donderdagavond dartelden er toch zomaar ineens weer vijftien vogels boven hun zwaluwenburcht. Hij ging naar buiten om het beter te kunnen zien. Voordat het helemaal donker was, ze gingen lang door, verdwenen er vlak na elkaar zeven onder de pannen aan de (zichtbare) oostkant. Op vrijdagochtend vlogen er

Het huis van Jan Doevendans. Op de foto is te zien dat er naast de 4 nestkasten en 10 invlieg dakpannen ook nog in het timpaan (halve boog of een boogdeel boven een deur) invlieg openingen zijn aangebracht van verschillend formaat voor andere vogels dan gierzwaluwen.

nog acht rond en 's avonds vier. Op zaterdag was het zwerf boven het Gouden Pand leeg en dat bleef het. Dit jaar de eerste twee op 2 mei aangekomen en na 93 dagen de laatste vier op 2 augustus vertrokken. Het is elk jaar hetzelfde liedje: dat weggaan went maar niet. Die ontwenningsschijnselen zijn ook jaarlijks terugkerend en identiek. 's Morgens de gordijnen open en het luchtruim scannen en overdag of 's avonds als hij terug is van weggeweest, rijdend vanuit de auto, naar boven turend tot hij die zwarte stipjes ziet tuimelen boven Appingedam. Die verschijnselen duren weliswaar minder dan een week, maar toch zeker vijf dagen. Daar zijn tot nu geen medicijnen tegen, maar zelfs als ze bestonden zou ik ze niet nemen. Afkicken moet je voelen en bij gierzwaluwen is dat een zoete pijn.

*) Voor meer informatie over Jan Doevendans zie www.buitenbedrijfbbz.nl

DEDEMSVAART

Uit het gierzwaluw dagboek van Johan Tinholt

Op 8 juni 2019 schrijft Johan dat er veel rumoer is in de kolonie, veel van zijn kasten worden regelmatig aangevlogen en er vinden veel gevechten plaats. Hij denkt dat er veel nieuwe vogels zijn omdat ze niet in één keer een kast naar

binnen vliegen maar in de opening hangen en rondkijken. Op 12 juni is het nog steeds onrustig maar alle 31 kasten zijn bezet, bij het aanvliegen is het onderscheid tussen ervaren en onervaren vogels goed te zien.

In kast nummer 7 (met een camera) zijn op 9 juni jonkies uit het ei gekropen, wat zijn ze klein! Een dag later zijn de eischalen al weg.

Als Johan nog 10 extra kasten op zou hangen, zouden die binnen korte tijd ook bezet zijn want er vliegen steeds zeker 10 zoekers rond. De gevechten zijn bijna voorbij en de rust keert terug.

De jongen zullen wel van verschillende leeftijden worden want de start van het broeden wisselt sterk.

Naar aanleiding van een aantal meldingen over het vroege vertrek van gierzwaluwen, soms al na 7 à 8 weken, vroeg de redactie Johan om informatie. Hij heeft 31 nesten aan zijn huis en die zijn al jaren achtereenvolgende bezet. Hieronder volgt een aantal opmerkingen uit zijn dagboek:

Op 21 juli kijkt Johan 's avonds een uur en twintig minuten naar zijn kolonie en heeft 84 x een gierzwaluw een nestkast in zien vliegen. Hij controleert zijn lijst en stelt vast dat alle 31 nestkasten één of meer keren werden bezocht, dus ALLE gierzwaluwen zijn nog aanwezig.

Dit in tegenstelling tot meldingen dat de vogels al weg zouden zijn. Hij ziet dat er 8 jongen zijn uitgevlogen.

Op 23 juli is het geweldig druk bij de gierzwaluwen, er vliegen er wel 50 boven Johan's huis en even later weer laag tussen de huizen door en langs de nestkasten met een grote groep, hij noemt dat treintjes.

Op 24 juli ziet Johan dat de groep kleiner wordt, nu een aantal van ca. 30. In nestkast 7 (met camera) ziet hij dat er maar 1 ouder overnacht, gisteren waren er nog 2.

Een dag later zijn er nog 7 à 8 over en verder is het heel erg stil. 's Avonds telt hij 9 vogels die hun nestkast invliegen. Hij denkt dat de grote uittocht gisteren is begonnen. Het broedseizoen is bijna voorbij. Meestal vertrekt zijn kolonie in de 1e week van augustus, dat is dit jaar (25 juli) dus duidelijk eerder. Ook in 2018 was de vertrekdag eind juli, dus ook vroeger/eerder dan andere jaren.

Hij denkt dat een warme en droge zomer (zowel 2018 als 2019) daar debet aan is. Normale Hollandse zomers geven toch meestal wel een week of 10 dagen van regen/nat/koud weer met een depressie. Tijdens zo'n depressie zullen de jongen minder voedsel krijgen, dus ook minder snel groeien.

Als het elke dag zonnig en droog is, kunnen de ouders elke

dag veel vliegen en andere insecten vangen en voeren, dan groeien de jongen ook weer sneller. Op dit moment (14 augustus) heeft Johan nog 2 paartjes gierzwaluwen die nog jongen voeren. Het bedelen van de jongen is goed te horen.

Op 17 augustus zijn nog steeds 2 paartjes actief. Er wordt niet meer gespeeld in de lucht. Ze komen hoog uit de lucht vallen en vliegen met hoge snelheid de kast in.

In nestkast 13 zijn op 22 augustus nog steeds 2 ouder-vogels en 2 jongen aanwezig. De laatste ouder komt om 21.20 binnenvliegen, het is al bijna donker. Een dag later is er nog maar 1 ouder aanwezig, de andere ouder komt ook niet meer terug. Die dag zit 's middags al een groot jong naar buiten te kijken, later op de dag bleek hij vertrokken. Er moet dus best een groot leeftijdsverschil tussen beide jongen geweest zijn want het 2e jong vertrekt pas op 8 september. Op 2 augustus zijn 1 ouder en 1 jong vertrokken.

Vanaf 23 augustus komt steeds maar 1 ouder met voedsel binnenvliegen en hoor ik ook maar 1 jong bedelen. Vanaf 4 tot en met 7 september zit dit jong continue naar buiten te kijken.

Op 8 september schrijft Johan in zijn gierzwaluwdagboek: EINDE BROEDSEIZOEN!!!!

Johan Tinholt

DRUNEN

In Drunen herleven gouden tijden voor de gierzwaluw

Dit was de kop van een artikeltje in een krant die de redactie in mei toegestuurd kreeg. Er zijn in die maand 220 gierzwaluwnestkasten aangebracht in de Voorste Venne. Daar hadden de vogels lang onderdak onder de daken. Maar bij een grootschalige renovatie van het gebouw (voormalig Autotron) zouden ook de daken worden vervangen. Daarbij zou alle nestgelegenheid verdwijnen. Fons van Dijk nam contact met ons (Hans en Marleen) op en samen met de gemeente en Groen Links werden plannen gemaakt om de vogels toch onderdak te geven. Provinciale Staten doneerde het benodigde geld om de kasten te laten maken. Laten we hopen dat de vogels het geduld hebben op kunnen brengen om weer te gaan nestelen in de nieuwe kasten.

In de oude Voorste Venne verbleven ook vleermuizen en huismussen. Dat kan nu niet meer door de geplaatste vogelschroten. Dat laat Fons van Dijk niet op zich zitten: hij gaat in gesprek met de gemeentes om de vogelschroten te verwijderen.

SINT MAARTENSBRUG

Gierzwaluwen in de problemen

Tja... zo kan het gaan. De kerk wordt gerestaureerd, de vergunningen zijn verstrekt en de steigers zijn al geplaatst. Het wachten is op de dakdekkers die in mei gepland staan om te beginnen. Al vóór de terugkeer van de gierzwaluwen had de opdrachtgever laten weten ultrasoon geluid te hebben geïnstalleerd om zwaluwen en vleermuizen

af te schrikken. Zo voorkom je immers dat beschermde dieren zich vestigen onder jouw dakpannen. Ik vond dat een lastige want ik wist op dat moment niet of die truc is toegestaan. Ik heb daarom contact gezocht met de Vogelbescherming, Gierzwaluwbescherming en de Regionale Uitvoerings Dienst. Al deze drie instanties hadden nog nooit van ultrasone afschrikking gehoord.

Ik had aan Maurice Knijnsberg van onze vogelwerkgroep Tringa gevraagd het kerkje in de gaten te houden. Maurice meldde me op 10 mei dat hij had gezien dat enkele gierzwaluwen onder de pannen doken vóór het vallen van de nacht. Van hoge tonen trokken ze zich dus niets aan. De Schager Courant beweerde echter dat er niet zou zijn vastgesteld of de vogels er ook nestelen. Maar wij weten wel beter...

Uiteraard wil ook Tringa niet dat oude gebouwen met een lek dak niet gerenoveerd kunnen worden vanwege dieren die daar huizen. In het kerkje vinden culturele activiteiten plaats, zoals concerten, waar mensen van komen genieten, ook leden van Tringa.

Ik heb namens Tringa het kerkbestuur schriftelijk benaderd over de kwestie en het bestuur gewezen op de Wet natuurbescherming, op grond waarvan de nesten jaarrond zijn beschermd (tenzij ze permanent verlaten zijn) en broedende vogels niet mogen worden verstoord. Ook heb ik het bestuur de vraag voorgelegd hoe ze gaan voorkomen dat de gierzwaluwen worden verstoord door de restauratiewerkzaamheden.

GBN biedt gelukkig oplossingen waarbij zowel het gebouw als de zwaluwen gespaard worden. Bij de vorige ledenvergadering van Tringa is er op aangedrongen dat de leden goed moesten opletten bij oude gebouwen. Daar is de kans op een populatie gierzwaluwen immers het grootst. Het zou helemaal geweldig zijn als eigenaren van oude panden en van restauratiebedrijven zich bewust worden van de mogelijkheden om gierzwaluwen te beschermen. Ultrasoon geluid afspelen hoort daar in ieder geval niet bij.

Hans Dijkstra

Invliegende gierzwaluwen

De gierzwaluwtil in het stadspark was de eerste in Nederland en staat er sinds 2013. De nestplekken zijn vanaf het eerste jaar al bezet. Niet door gierzwaluwen, maar door spreeuwen. Spreeuwen zijn overigens erg nuttig in verband met het verwijderen van insectenlarven in de grasmatten en voorkomen daarmee kale plekken in het stadspark. Maar sinds 2014 zijn er ook invliegende gierzwaluwen waargenomen. Dit jaar hebben we in vijf verschillende invlieg-gaten gierzwaluwen in de til gezien. Volgens de Vogelbescherming is het de eerste gierzwaluwtil in Nederland waarin ze zijn waargenomen.

Ik ben nu bezig met een tweede gierzwaluwtil in de wijk De Schooten. Hiervoor heeft de provincie €1.910 gedoneerd. Er is nog een tekort, maar hiermee kan ik in ieder geval de paal en de vergunning betalen.

Daarnaast is aandacht nodig voor gierzwaluwen die in de verdrukking komen door het isoleren van woningen. Woningstichting Den Helder heeft, als het goed is, honderd compensatiekasten besteld en onlangs zag ik ineens gierzwaluwdakpannen liggen bij een nieuw project, speciaal voor de huismussen. Ik had hier in de Commissie Stadsontwikkeling om gevraagd, nadat een rijtje huizen was gesloopt.

Gelukkig laten de gierzwaluwen ons niet in de steek, bij de laatste MUSTelling in postcode 1782 hadden we er 148 over 9 punten.

Fred van Vliet

UFFELTE

Extreem laat succesvol broedgeval

In het voorjaar van 2019 hebben wij aan onze oostgevel een tweede gierzwaluwkast opgehangen (onderste kast op de foto). De eerste kast (in de nok op de foto) hing er al twee jaar en was direct bezet. De Vogelwacht Uffelte heeft in het dorp tientallen kasten hangen met een behoorlijk bezettingspercentage.

Laat broedsel

De gierzwaluwen zijn laat dit jaar, maar half mei is de bovenste kast bezet. Op 5 juni vliegen er ineens ook twee vogels uit de nieuwe kast. Na enige tijd liggen onder de eerste kast uitwerpselen; er zitten jongen. Op een van de laatste dagen van juli vliegen de jongen uit de eerste kast uit. Een paar dagen later hoor ik ineens gerommel en gepiep vanuit de andere kast, die circa 2 meter boven mijn slaapkamerraam hangt; ook de tweede kast is bezet. En dat terwijl de andere gierzwaluwen uit het dorp zich al klaarmaken voor vertrek. Daarna volg ik op vrijwel alle avonden vanaf begin augustus het invliegen van de oudervogels; ik ben erg benieuwd hoe lang de ouders blijven voeren. Terugrekenend zijn de eieren rond begin juli gelegd (uitgaand van ongeveer zestig dagen voor broeden en opgroeien).

Voeren

Het invliegen verloopt volgens een redelijk vast patroon, waarbij de ouders meestal binnen enkele minuten na elkaar aankomen. Vaak 15 tot 20 minuten na zonsondergang en daarna nog een keer voor een laatste korte voedselvlucht. Bijvoorbeeld op 20 augustus, met om 20:51 zonsondergang: 21:07 invliegen ouder1, deze verlaat het nest weer om 21:10, om 21:12 invliegen ouder 2 die om 21:13 het nest weer verlaat. Om 21:19 komen beide ouders terug. Als de ouders apart aankomen, begroeten ze elkaar met twee tot drie keer gieren. Bij het late aankomen hebben ze vaak meerdere pogingen nodig om goed in te vliegen (maximaal tien pogingen geteld).

De jongen roepen vrijwel permanent, zowel overdag als midden in de nacht. Sowieso maken de vogels regelmatig rumoer in de kasten: roepen, gescharrel, piepen. Op 25 augustus zijn twee jongen voor het eerst zichtbaar, als ze overdag met opengesperde bek voor het invlieggat zitten.

Inspectie van de nestkasten in 2014, door Evert Pellenkofft van de Gierzwaluwwerkgroep. Still uit een film De Wilde Stad

AMSTERDAM

Goed nieuws uit de toren van de Oranjekerk

In het kader van de monitoring van gierzwaluwen voor de gemeente Amsterdam, hebben we op 14 oktober de nestkasten in de toren bestudeerd. De laatste jaren blijkt de bezetting van de nestkasten weer toegenomen: er zijn nu ongeveer 16 nestkasten bezet met broedende gierzwaluwen. We hadden al wel verwacht dat dit een goed jaar was voor de gierzwaluwen in de toren. Bij mooi weer zagen we op 11 juli in de avond grote groepen van tientallen gierzwaluwen aanvliegen op de kasten.

De nestkasten voor gierzwaluwen in de toren zijn in het jaar 2000 (na de renovatie van de Oranjekerk) gebouwd door de mensen van de Gierzwaluwwerkgroep. Gerard Schuitemaker en anderen waren al sinds 1993 actief in de bescherming van deze stadsvogel, die door de stadsvernieuwingen in de Pijp enorm achteruitging in aantal, onder andere door het verdwijnen van dakpannen op de 19-eeuwse huizen. Achter de galmgaten van de kerktoeren werden in iedere windrichting 8 kasten gebouwd, met aan de binnenkant een schuifdeurtje en een viltten gordijn, om het donker te houden. Gierzwaluwen zijn holtebroeders en willen een donkere afgesloten nestholte met een kleine ingang, waar geen predatoren zoals kauwen door kunnen. De eerste jaren na de installatie werd geluid afgespeeld om gierzwaluwen te lokken, anders kon het lang duren voor de vogels de nestkasten zouden ontdekken.

Gierzwaluwen verkennen nestholtes met grote achterdocht: omdat ze niet omhoog kunnen vliegen kunnen ze vast komen te zitten in diepe holtes. Als er een nieuwe nestholte ontdekt wordt, doen jonge vogels er soms meerdere jaren over om succes te hebben met een nestplek. Eerst hebben ze een beetje nestmateriaal nodig, dat in een rondje wordt gelegd. Stro en veertjes verzamelen ze zelf in de lucht. Vooral witte veertjes zijn populair bij de gierzwaluwen. Om het proces te versnellen leggen wij meestal een pluk stro in een nieuwe nestkast. Dat wordt met speeksel vastgeplakt, waarna een harde rand ontstaat, waar de eieren niet uit kunnen rollen. In de toren zijn deze stadia van nesten te zien. Als er echt gebroed is in een nestkast dan is dat wel te zien aan de troep: jonge gierzwaluwen groeien niet zo snel en zitten gemiddeld 40 dagen op het nest voordat ze uitvliegen.

Het eerste nest kwam in 2003, in 2005 waren er 3 nesten, in 2007 6. De toename is gestaag doorgegaan tot ondergetekende er in 2014 en 2015 10, respectievelijk 11 nesten aantrof. In 2016 waren er waarschijnlijk al 14 nesten. Dit jaar werd ik geholpen door Peter-Jan Brouwer en ontdekten we dus weer 2 erbij. Dit wil trouwens niet zeggen dat er 16 succesvolle broedsels zijn geweest dit jaar; we verstoren ze niet en kijken niet in de kasten tijdens het broedseizoen. Thea Dammen en anderen hebben jarenlang gewaakt dat er niet verstoord wordt in het broedseizoen en met recht: volgens de Wet Natuurbescherming mag je gierzwaluwen en andere vogels ook niet opzettelijk verstoren tijdens het broeden. Dat nesten niet ieder jaar succesvol zijn bleek wel na de installatie van een webcam in 2012, door Vogelbescherming Nederland (Beleef de Lente, filmpjes zijn nog wel op YouTube te vinden). Die zomer kon heel Nederland een succesvol nest volgen in kast

Beeld van een voerende oudervogel in een nestkast in de Oranjekerk [uit Beleef de Lente, 2012].

Het zijn de zeer warme dagen van eind augustus en het is dus heel heet in de kast. Gelukkig verdwijnt de zon net na de middag naar de andere kant van ons huis, waardoor de kast in de schaduw komt te hangen. Die dag hoor ik de jongen ook voor het eerst vlieg oefeningen doen.

Spannend

Op 27 augustus wordt het heel spannend. Nadat beide ouders rond 20:20 boven huis en tuin gieren, vliegt er om 21:01 nog maar één oudervogel in de kast. De tweede vogel komt niet meer terug. Gegrepen door de boomvalk van Rheebruggen of vertrokken naar het zuiden? Op de warme dagen daarna zitten de jongen dagelijks voor het invlieg gat en wordt de afloop iedere dag spannender. Op 30 augustus is de oudervogel regelmatig boven de tuin en het dorp aan het foerageren. Om 20:43 brengt de ouder voer, vliegt meteen weer uit en keert om 20:52 terug. Om 21:00 vliegt een van de jongen uit. Een klein stukje naar het noorden, een draai boven de tuin van de burens en daarna het zuiden tegemoet, in het donker. Een heel bijzondere waarneming.

Een dag later is er onweer in de buurt. De oudervogel vliegt om 20:33 in en om 20:45 uit. Dan zit ineens het tweede jong voor het invlieggat en vliegt om 20:50 uit, onweer en regen tegemoet. Om 20:51 komt de ouder terug met voer, naar een lege kast. Op 1 september vliegt de ouder rond 09:55 nog boven tuin en dorp. Daarna heb ik 'm niet meer gezien.

Norbert Kwint

nummer 16. Maar het jaar daarop mislukte het nest, en zijn er geen jongen uitgevlogen.

Gierzwaluwen zijn zeer plaatstrouw: ze komen in principe jarenlang terug op hetzelfde nest. Maar door wegblijven van de partner, en ook door indringers die ook willen broeden, waardoor gevechten ontstaan, kan er toch van alles misgaan. Voor de bioscoopfilm 'De Wilde Stad' werd er ook een webcam geplaatst in de toren, in overleg met ons. Dat nest is ook niet gelukt toen. In de film zien we wel gierzwaluwen invliegen in een galmgat van de toren en we zien beelden van vliegende gierzwaluwen bij de toren. Er blijft overigens discussie over de verstoring van nesten in het broedseizoen. Toch wordt zelfs door Gierzwaluwbescherming Nederland het gebruik van webcams aangemoedigd: het levert veel nieuwe kennis op en ook de bewustwording van natuur om ons heen wordt er door bevorderd.

We denken nu samen met Gijsbert over eigen webcams in de toren voor komend jaar. Het zou toch mooi zijn als je bijvoorbeeld in de hal van de Oranjekerk live kan volgen hoe het met gierzwaluwen in de toren gaat?

Wilt u zelf iets doen voor gierzwaluwen in de buurt: onderzoek dan of u nestkasten kunt ophangen aan uw eigen huis (zie www.gierzwaluwbescherming.nl voor info). Zie ook de interactieve kaart op www.amsterdam.nl/vogels over de grote monitoring van gierzwaluwen door de gemeente Amsterdam.

Gert de Jong

ZWOLLE

Gierzwaluwen zijn welkom in het Stads Kantoor!

Uit een bericht dat bij ons binnenkomt is te lezen dat er afgelopen mei aan de noordgevel van het Stads Kantoor aan de Hanzelaan 74 speciale gierzwaluwnestkasten zijn aangebracht.

Vrijwilligers van Avifauna Zwolle hebben geholpen om de betonhouten kasten op te hangen. De kasten hebben dezelfde kleur als de gevel. De kasten vormen samen het silhouet van een vliegende gierzwaluw.

Het idee voor de nestkasten was afkomstig van de voormalig voorzitter van Avifauna Zwolle, Jan van Dijk, helaas vorig jaar overleden. Hij kon, een paar maanden voor zijn dood, nog een ruwe schets maken die de gemeente verder uitwerkte.

Gierzwaluwen broeden op veel plaatsen in de binnenstad en in enkele buitenwijken. Door renovatie van oude gebouwen en isolatie van daken en muren verdwijnen de broedplaatsen. Het aanbrengen van speciale nestkasten geeft de vogels weer kans om te nestelen en jongen groot te brengen. Insecten zijn er genoeg, de vogels vliegen zelfs naar het IJsselmeer waar heel veel insecten zijn. Een andere plek waar gierzwaluwnestkasten zijn geplaatst is de parkeergarage Katwolderplein.

Er wordt niet verwacht dat de kasten onmiddellijk worden gevonden door de gierzwaluwen, vaak komen eerst de huismussen die door hun gedrag de aandacht van de gierzwaluwen trekken. Hun woningen zijn er, nu de vogels nog!

TSJECHIË

Van Francine van den Bergh kregen wij een bericht en een foto uit Jablonec in Tsjechië. Ze zag daar een flat met integraal aangebrachte gierzwaluwkasten en een enorm aantal zwermende gierzwaluwen die ook regelmatig een kast indoken. Ze vroeg zich af of dat ook een idee zou zijn voor ons land. GBN kon haar vertellen dat op heel veel plaatsen in Nederland dit al jaren gebeurt.

Marleen Andriessen

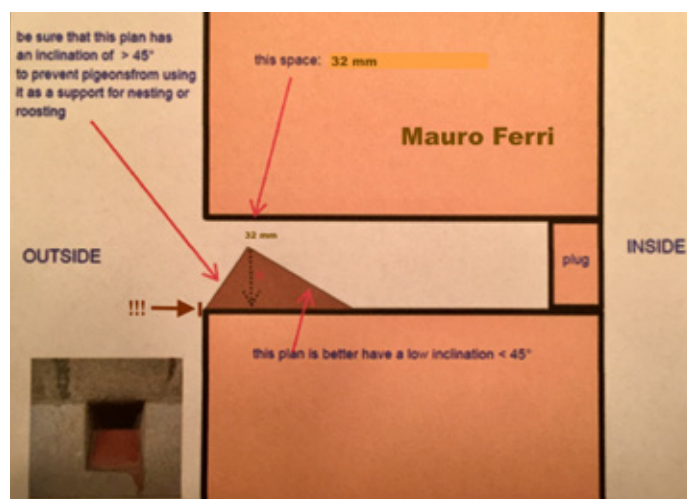
Medewerkers van de Carolina Waterwild Opvang vonden 310 gierzwaluwen op de stoep voor de Hall. Ongeveer 30 procent bleek dood, 10 waren zo ernstig gewond dat ze geëuthanaseerd moesten worden. Nog eens 100 vogels hadden ernstige verwondingen, zoals gebroken vleugels, poten of andere breuken. De rest van de vogels was vermoord door de aanvaring met glas. Van deze vogels hoopt men dat ze over een paar dagen weer kunnen vliegen. Er moet iets gebeurd zijn waardoor de vogels afweken van hun gewone route. Het gebouw is namelijk 's avonds altijd verlicht en er is niet eerder zo'n massale aanvaring geweest. Glas is natuurlijk al een vijand van vogels. Omdat de gierzwaluwen aldaar niet 's nachts trekken maar overdag staat al vast dat het geen migratie was. Er is om nadere informatie gevraagd maar deze is niet op tijd binnengekomen.

ITALIË

Mauro Ferri uit Italië heeft een bijzondere gierzwaluwneststeen ontworpen. De steen bestaat uit 2 lagen waartussen in een open ruimte gebroed kan worden. Om te voorkomen dat er duiven of andere vogels in de ruimte gaan broeden heeft hij een drempel aangebracht waardoor een duif er niet in kan maar een gierzwaluw nog net wel.

Marleen Andriessen

BELGIË

Stad Antwerpen is momenteel bezig met een grondige restauratie van de historische oude burcht Het Steen. Naast de restauratie zal deze tevens worden uitgebreid met een nieuw gedeelte, dat zal dienen als toeristisch infopunt en als nieuwe cruise-terminal zal fungeren. Het Steen zal als in- en ontscheping van de talrijke cruiseschepen dienen. Hiervoor wordt ook een drijvende ponton van ongeveer 300 meter gebouwd. De stad Antwerpen besliste niet alleen om de reeds aanwezige gierzwaluwnesten in de oude burcht te beveiligen tijdens de werken, maar gaf het hele project een bijkomende biodiversiteit-touch, door 27 steigergaten om te vormen tot nieuwe gierzwaluwnesten. In samenwerking met de stadsarchitecten Denecker en Jacobs en het A-team van de Milieudienst Stad Antwerpen, werden aan de oostkant in de Boekentoren 17 steigergaten vrijgemaakt en afgesloten met een zelf ontworpen 'A-steen'. Bijkomend werden de twee ronde torens in de oude burcht aan de zuidkant voorzien van tien Mauro Ferri-invliegstenen. Deze waren noodzakelijk omdat de Belgische monumentenzorg hier visueel het open karakter van de steigergaten wilde behouden. Het succes van deze steentjes, bedacht door de Italiaanse gierzwaluw-expert Mauro Ferri, heeft zijn functionaliteit in diverse gebouwen

CHARLOTTE, NORTH CAROLINA, AMERIKA

Op 17 oktober kreeg de redactie een bericht van Harry van Diepen toegestuurd. Het gaat om een melding van een dierenopvangcentrum in Charlotte in Noord-Carolina in Amerika. Het centrum verzorgt honderden schoorsteen-gierzwaluwen (*Chaetura pelagica*) die 's avonds op 15 oktober tegen de ruiten van de Nascar Hall of Fame waren gevlogen.

in Italië reeds bewezen, waardoor de bezettingsgraad van deze nieuwe gierzwaluwnesten de komende jaren zal gegarandeerd zijn. De gierzwaluwen konden het afgelopen broedseizoen niet wachten totdat hun woningen werden opgeleverd door het bouwbedrijf. Tijdens de werken werden de bouwvakkers om de oren gevlogen door broedende gierzwaluwen die in de oostelijke Boekentoren onmiddellijk 9 van de 17 steigergaten (uitgerust met de A-stenen) in gebruik namen. De aanvliegroutes voor de overige tien Mauro Ferri-nesten in de twee zuidelijk rondetorens van de oude burcht, werden door de aanwezige stellages het afgelopen broedseizoen nog gehinderd, maar zijn klaar voor bezetting volgend broedseizoen 2020. Samen met de reeds aanwezige gierzwaluwnesten komt het totaal van deze nieuwe gierzwaluwkolonie voor het oude stadscentrum, op ongeveer 37 nesten, wat de volgende

jaren op warme zomeravonden voor een vliegspektakel zal zorgen rond Het Steen. De leden van het A-team van de Milieudienst Stad Antwerpen zijn: Lucas Bergmans (Agentschap Natuur en Bos), Wim de Bock (gierzwaluwwerkgroep Natuurpunt Noorderkempem + vertegenwoordiger GBN Essen), Monique van Dousselaere (Milieudienst Stad Antwerpen), Inge Buntinx (Vogelbescherming Vlaanderen), Guy van Steen (vogelwerkgroep De Stadsmus), Koen van Keer (Natuurpunt Antwerpen Stad), Gerald Driessen (Natuurpunt Studie) en Johan Kempeneers (Apus-team + vertegenwoordiger GBN Antwerpen).

CHINA

De Chinese projectontwikkelaar SOHO China is in samenwerking met natuurbeschermingsorganisaties een gierzwaluwbeschermingsproject gestart in Peking. Het project is op donderdag 27 juni 2019 van start gegaan en heeft als doel om nieuwbouw vanaf de tekentafel te voorzien van onder andere gierzwaluwnestkasten.

Pan Shiye, de voorzitter van SOHO China, zegt: "We hebben meer dan twintig jaar ervaring met het tekenen en bouwen van gebouwen. Ons speerpunt is altijd geweest om de levens van mensen beter te maken. In de toekomst moeten

we ook biodiversiteit als speerpunt hebben en een betere leefomgeving creëren voor zowel mensen als dieren, zoals de Beijing Swift.” Bij de start van het gierzwaluwbeschermingsproject ontmoette Pan vier gierzwaluw-ambassadeurs van middelbare scholen in Peking. Zij presenteerden verschillende onderdelen van het leven van de gierzwaluw: de levenscyclus, de migratie, de afnemende populaties en wat de scholen doen om de gierzwaluwen te helpen. Voor SOHO deed Pan drie grote toezeggingen. Ten eerste, om gierzwaluwkasten alsnog toe te passen in twee SOHO-panden in Peking. Ten tweede, om biodiversiteitscriteria op te stellen waar ze rekening mee gaan houden bij het ontwerp van nieuwe gebouwen. En ten derde, om aandacht voor biodiversiteit te promoten in de bouwsector in China.

Het project is geïnitieerd door Terry Townshend: onderzoeker, oprichter van de Birding Beijing Group en enthousiast gierzwaluwbeschermer die al meer dan acht jaar onderzoek doet naar de gierzwaluwen in Peking. Terry benadrukt het belang van het project: “In de context van de wereldwijde achteruitgang van biodiversiteit is dit project revolutionair. Het toont aan dat alle sectoren kunnen samenwerken om een positieve bijdrage te leveren aan biodiversiteit: van natuurbeschermingsorganisaties tot lokale gemeenschappen tot de zakenwereld.”

*Wij zijn gast in de lucht.
Deze vogels de meesters*

Hugo Matthijssen

Gierzwaluwbescherming Nederland vindt het belangrijk om haar leden op de hoogte te houden van onderzoek naar gierzwaluwen en hun ecologie. In het Gierzwaluwen Bulletin publiceren we samenvattingen van (wetenschappelijke) artikelen en onderzoeken over gierzwaluwen en verwante soorten. De standpunten in de artikelen en onderzoeken die we hieronder naar voren brengen komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de standpunten van GBN. De resultaten van de onderzoeken zijn voor rekening van de onderzoekers, de conclusies uit de literatuur zijn voor rekening van de auteurs in kwestie. Heeft u een interessant artikel of onderzoek gezien wat we in het Bulletin kunnen vermelden? Tip s.v.p. de redactie: redactie@gierzwaluwbescherming.nl.

S.J. Harris, D. Massimino, M.A. Eaton, S. Gillings, D.G. Noble, D.E. Balmer, J.W. Pearce-Higgins, & P. Woodcock: The Breeding Bird Survey 2018. BTO Research Report 717. British Trust for Ornithology, Thetford [2019].
Download: <https://www.bto.org/sites/default/files/bbs-report-2018.pdf>

In mei 2019 verscheen de Breeding Birds Survey (BBS) van de Britse BTO (British Trust for Ornithology), RSPB (Royal Society for the Protection of Birds) en de JNCC (Joint Nature Conservation Committee). De BBS heeft als doel om de populatietrends van 117 broedvogels en negen zoogdiersoorten in het Verenigd Koninkrijk in kaart te brengen. Dit wordt gedaan met behulp van drieduizend vrijwilligers die ieder voorjaar kilometerblokken in kaart brengen. In de periode 2017–2018 lijken noordelijke windrichtingen hun tol te hebben geëist van migranten die terugkeerden vanuit Afrika naar het Verenigd Koninkrijk. Echter, de omstandigheden in de overwinteringsgebieden kunnen ook een rol hebben gespeeld in de jaar-op-jaar afnames tussen 2017 en 2018 van onder andere huiszwaluw (–17%), oeverzwaluw (–42%) en gierzwaluw (–20%). Het BBS-rapport laat een landelijke afname van de gierzwaluw in het Verenigd Koninkrijk zien van 69% in de periode vanaf 1995 tot 2018. Als oorzaken hiervan wordt op een drietal aspecten gewezen: verlies van nestgelegenheid, veranderingen op de migratieroutes en veranderingen in de omstandigheden in de overwinteringsgebieden in tropisch en Zuidelijk Afrika (de beschikbaarheid van insecten als voedselbron).

Eran Amichai en Noga Kronfeld-Schor: Christoph M. Meier, Hakan Karaardıç, Raúl Aymí, Strahil G. Peev, Erich Bächler, Roger Weber, Willem Witvliet en Felix Liechti: "Artificial Light at Night Promotes Activity Throughout the Night in Nesting Common Swifts (Apus apus)". In: Scientific Reports volume 9 [30 juli 2019].
Download: www.nature.com/articles/s41598-019-47544-3

Het gebruik van nachtelijk kunstlicht is een snel toenevend, door mensen veroorzaakt verschijnsel. Het verandert nachtlandschappen over de hele wereld en leidt tot lichtvervuiling die ecosystemen op tal van manieren beïnvloedt. Een van deze invloeden is veranderende of verschuivende activiteitenritmes, die grotendeels synchroon lopen met lichtimpulsen. De onderzoekers gebruikten akoestische dataloggers voor het vastleggen en kwantificeren van de nachtelijke activiteitenpatronen van een vogel die overdag actief is, de gierzwaluw, in een broedkolonie die werd blootgesteld aan extreem intensieve kunstmatige verlichting gedurende de hele nacht, bij de Klaagmuur in Jeruzalem. Ze vergeleken dit met activiteitenpatronen bij drie andere kolonies met geen, medium of medium-hoog nachtelijk kunstlicht. Hieruit bleek dat in de kolonies met laag-intensief nachtelijk kunstlicht de gierzwaluwen rond zonsondergang hun activiteiten staakten. Hoe intensiever de verlichting, hoe later het tijdstip dat ze niet meer actief waren. Bij de Klaagmuur echter bleven de gierzwaluwen de hele nacht door actief. Dit kan belangrijke gevolgen hebben voor de fysiologie, broedcyclus en fitheid van de vogels en het zou een domino-effect kunnen hebben op hun ecosystemen.

Sinds het eerste nummer van het Gierzwaluwen Bulletin (juni 2002) hebben we in ieder nummer een gedicht over gierzwaluwen afgedrukt. In het eerste nummer stond een gedicht van Ivo de Wijs. Daarna zijn zowel gedichten van leden als gerenommeerde dichters langsgekomen. De gedichten geven stuk voor stuk uiting aan de verwondering die de gierzwaluw bij ons allemaal oproept.

Gierzwaluw met te grote vleugels, die zijn vreugde zwenkt en krijgt rondom het huis.
Zo is het hart.

Hij legt de donder droog. Hij zaait in heldere lucht. Als hij de aarde raakt, is hij verscheurd.

Zijn antwoord is de zwaluw.
Hij verafschuwt het vertrouwde, wat is de prijs van torenkant?

Zijn pauze neemt hij in een donker gat. Niemand zit zo krap als hij.

De zomer van lange licht duikt hij het duister in door middernachtse blinden

Het is niet aan het oog hem vast te houden. Hij krijgt, dat is zijn aanwezigheid.
Een nietig geweer zal hem halen.
Zo is het hart.

René Char

Katrijn van Giel is een fotografe uit Antwerpen. Zij vond de dode gierzwaluw op de vloer van haar net opgeleverde nieuwbouwappartement. Haar foto werd geselecteerd door uitgeverij Lannoo als omslagbeeld voor het boek *De bereidheid om te kijken* van de Vlaamse psychiater en zenboeddhist Edel Maex (uitgeverij Lannoo, 2018). Katrijn van Giel heeft aan haar nieuwe huis verschillende nestkasten voor gierzwaluwen gehangen. De redactie van het Gierzwaluwbulletin is haar dankbaar voor het (gratis) ter beschikking stellen van deze ontroerende foto.

Rectificaties

Verslag Amersfoort, p. 9-11, 2019-1

Het verslag is geschreven door Gideon Vreeman en Hans van Paddenburgh van de Gierzwaluw Werkgroep Amersfoort. Per abuis zijn hun namen daarbij niet vermeld.

Eerste waarnemingen gierzwaluwen 2019, p. 5, 2019-1

In de tekst staat "Het onderstaande grafiekje van ecooloog Gideon Vreeman". Dit moet zijn: "Het onderstaande grafiekje van Jaap Langenbach". Gideon Vreeman heeft de grafiek naar ons toegestuurd.

Informatie digitaal

Het is sneller, efficiënter en goedkoper om informatie per e-mail te verzenden dan per post. U kunt ook het Gierzwaluwen Bulletin per e-mail ontvangen.

Geef svp uw nieuwe/huidige e-mailadres door aan secretaris@gierzwaluwbescherming.nl.

Kopij voor Gierzwaluwen Bulletin

Kopij is altijd welkom, liefst voorzien van hoge resolutie beeldmateriaal, maximaal 500 woorden per artikel. Kopij mag gaan over ervaringen met gierzwaluwen, gierzwaluwen en bouwactiviteiten, het plaatsen van nestkasten, misstanden of anderszins. Kopij en reacties mogen naar de redactie: redactie@gierzwaluwbescherming.nl.

Word nu lid van Gierzwaluw Bescherming Nederland voor € 15,- per jaar (meer mag ook). Als lid onderschrijft u de statuten van de vereniging. Het verenigingsblad 'Gierzwaluwen Bulletin' wordt u dan automatisch toegezonden. Jaarlijks hebben we in de vroege zomer een verenigingsdag.

NL82 TRIO 0391 1161 42 t.n.v. Gierzwaluwbescherming Nederland onder vermelding van "lidmaatschap" of "donatie". Donateurs en leden kunnen vermelden of zij het Gierzwaluwen Bulletin willen ontvangen, al dan niet digitaal.

Opzeggingen dienen in het lopende verenigingsjaar schriftelijk of per e-mail te geschieden bij de penningmeester.

Deze GBN-leden zijn aanspreekpunt voor regio informatie:

Amersfoort	Hans van Paddenburgh. hjvpad@me.com 0683223434	Mijdrecht	A. van Uchelen; 0297250163; uchelenad@gmail.com ; ABDFG
Amsterdam	G. Schuitemaker; 0682206607; gangbaar-37@hetnet.nl ; ABCDEFG	Nijmegen	F.G. Wortelboer; 0637300092; rickwortelboer@gmail.com ; BCDEFG
Amstelveen	Mw. M.H. Andriessen; 0623582725; advies@gierzwaluwbescherming.nl ; ABEG	Ouddorp	K. Tanis; 0644968437; k.tanis3@upcmail.nl ; ABDC
Beek Ubbergen	J.M. Kühnen; 0246635719; kuhnenjm@hotmail.com ; ABDEFG	Roosendaal	Marjos Mourmans-Leinders; 0165 535810; marjosmourmans@kpnmail.nl , ABCDEG
Blaricum	D.A. Jonkers; 0355260456; dickjonkers@telfort.nl ; ABC	Standdaarbuiten	A.S.F.M. Koenraadt; 0165315136; koenr094@planet.nl ; CEFG
Borne	G.H.P.M. Smoors; 0651143546; g.smoors@kpnplanet.nl ; ABCG	Wijhe	R. Boerkamp; 0612023019; ronald@boerkampwijhe.nl ; ABCDEFG
Brunssum	J.G.M. van Laar; 0455273211; hans.van.de.laar@ziggo.nl ; B	Maarssen	J.M.W. Langenbach; 0638497474; jaaplangenbach@ziggo.nl ; BG
Bunschoten	W. Smeets; 0332983147; wsmeets.foto@gmail.com ; BDEG	Zaanstad	A. van Poecke; 0646348625; vpoecke@gmail.com ; ABDEG
Dedemsvaart	J.D. Tinholt; 0523615321; tinholtmaas@gmail.com ; ABCDEFG	Antwerpen [B]	J. Kempeneers; 0032476437199; jupeke@hotmail.com ; ABDFG
Echt	J. Vrehen; 0475482817; j.vrehen@ziggo.nl ; ABCDG	Essen [B]	W.A. De Bock; 0032 36674919; wimmekedebock@telenet.be ; ABEG
Eindhoven	F.P.M. Hijnen; fhijnen@gmail.com ; ABCDEFG	Heverlee [Leuven, B]	L.P. Arnhem; 0032 48663944; gierzwaluw@live.be ; ABEG
Epe	H. van Diepen; 0578615114; harryvandiepen@kpnmail.nl ; ABCDEF		
Gouda	R. Schröder; 0653750654; robschroder2807@gmail.com ; ABDEG		
Haarlem	H. Willemsen; 0642737748; hanswillemsen65@gmail.com ; ABCDFG		
Harderwijk	J.J. Schröder; 0341416324; schroder.zoomers@caiway.nl ; BFG		
Helmond	J. van der Rijt; 0492534446; jvdrijt50@gmail.com ; ABC		
IJlst	F.C. de Jong; 0615867016; f.dejong@ziggo.nl ; B,C,F,G		
Krimpen a/d IJssel	Nico van Dam; 0610705123; nicovandam@hotmail.nl ; ABC		
Meppel	H. Snel; 0522261879; snelhenno@gmail.com ; ABCDEFG		

Disciplines:

- A plaatselijke werkgroep
- B hulp bij (dreigende) verstoring
- C uitgiftepunt nestkasten
- D expertise bij bouwbesprekingen
- E verzorgen van lezingen
- F advies en hulp bij nestcamera's / webcams
- G advies over nestkasten en/of hulp bij het plaatsen

Meld de redactie evt. foute of onvolledige gegevens en ook als u òp of vàn deze vertegenwoordigerslijst wilt.

Kunst en vliegwerk

